

Werken met leerwerktaken

Naar een natuurlijke integratie van theorie en praktijk

Kwaliteitsreeks opleidingsscholen
Praktijk In-Zicht

STEUNPUNT OPLEIDINGSSCHOLEN • PO-RAAD • VO-RAAD

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Waarom leerwerktaken?	6
2. Werken met leerwerktaken	7
3. Succesfactoren	8
4. Drie gouden tips	9

Inleiding

Hoe stimuleren en ondersteunen we studenten om tijdens het werkplekleren theorie en praktijk op een natuurlijke manier te integreren, zodat zij goede docenten worden? Die vraag heeft de Academische Opleidingsschool Alliantie VO & Notre Dame beantwoord met de ontwikkeling van de zogenoemde 'leerroutekaart', een werkwijze die studenten ondersteunt om een natuurlijk leerproces te doorlopen. Leerwerktaken en reflectie spelen een belangrijke rol in de werkwijze.

Om goede docenten te worden, voeren studenten van studiejaar 2 en 3 tijdens het werkplekleren leerwerktaken uit, waarin zij theorie en praktijk met elkaar verbinden. Zij kiezen de taken op basis van leerdoelen en reflecteren daarop samen met hun werkplekbegeleider. De leerwerktaken - er zijn er inmiddels ongeveer vijftig - zijn ontwikkeld op basis van ervaringen van werkplekbegeleiders en het curriculum van de opleiding.

Dit katern beschrijft de werkwijze. De tekst is geschreven op basis van een interview met Audrey de Booij, instituutsopleider van Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN).

Academische Opleidingsschool Alliantie VO & Notre Dame

- De Academische opleidingsschool Alliantie VO & Notre Dame bestaat uit acht vo-scholen en twee opleidingsinstituten en leidt jaarlijks ruim 300 studenten op.
- De scholen: zeven scholen van de Alliantie Voortgezet Onderwijs en Havo Notre Dame des Anges in Ubbergen.
- De opleidingen: Hogeschool Arnhem Nijmegen (ILS HAN) en de Radboud Docentenacademie.

1. Waarom leerwerktaken?

De opleidingsschool heeft verschillende motieven om studenten tijdens het werkplekleren leerwerktaken te laten uitvoeren. Het is een middel om het natuurlijke leerproces van studenten te ondersteunen, zodat zij goede docenten worden. Door leerwerktaken uit te voeren leren zij theorie en praktijk op een natuurlijke manier met elkaar te verbinden.

Theorie en praktijk versterken elkaar

In de opleiding leer je theorie en op de werkplek doe je praktijkervaring op. Zo keken veel studenten tegen de lerarenopleiding aan. Zij ervoeren de opleiding en de werkplek als twee aparte werelden en vinkten de opdrachten die ze vanuit de opleiding kregen zo snel mogelijk af. Tijdens de periode van het werkplekleren hing de theorie er vaak een beetje bij. Deze constatering was voor de opleidingsschool vier jaar geleden aanleiding om werk te maken van de integratie van theorie en praktijk. Inzet is dat studenten theorie en praktijk op een betekenisvolle, natuurlijke manier met elkaar verbinden. Zo versterken theorie en praktijk elkaar.

Niet afvinken, maar oefenen en leren

Opdrachten uitvoeren, toetsen maken en verslagen schrijven leiden meestal niet tot een betekenisvolle integratie van theorie en praktijk. En ook niet tot een doorgaand leerproces: je voert de opdracht uit en je bent klaar. Inzet van de leerwerktaken is om het natuurlijke leerproces van de student te ondersteunen en te verdiepen. Het gaat er niet om hoeveel taken ze doen en hoe snel ze af zijn, als studenten maar optimaal aan het leren zijn.

Studenten hebben zelf veel invloed op hun leren: ze formuleren in overleg met de werkplekbegeleider zelf hun leerdoelen en kiezen hierbij passende leerwerk-

taken. Ook kunnen ze de taak aanpassen of uitbreiden.

“De vraag ‘Hoeveel moeten we er?’ horen we studenten eigenlijk nooit meer stellen. Ze weten: je bent altijd aan het leren. Ze gebruiken daartoe leerwerktaken en het gaat er niet om hoeveel je er doet of hoe lang je erover doet. Dat is een hele andere manier van leren dan ‘drie opdrachten uitvoeren’ of ‘een verslag maken van een les’.”

Audrey de Booij, instituutsopleider HAN

Werken vanuit het leerdoel

Studenten voeren de leerwerktaken uit volgens een cyclische leerroute, die begint met het vaststellen van het leerdoel. De leerroute, die is beschreven op de ‘leerroutekaart’, bestaat uit vier fasen: leerdoel vaststellen, les voorbereiden, les uitvoeren en – heel belangrijk – reflectie. Op basis van de reflectie stellen de student en zijn werkplekbegeleider vast wat de student nog eens moet oefenen en/of wat het volgende leerdoel is. In bijlage 1 is de leerroutekaart opgenomen (u vindt de bijlagen op www.steunpuntopleidingsscholen.nl/werken-met-leerwerktaken).

2. Werken met leerwerktaken

De leerroutekaart geeft de stappen aan die studenten doorlopen bij het werkplekleren. De leerwerktaken verdiepen en versterken die stappen en ondersteunen het natuurlijke leerproces. Ze reiken theorie aan die de studenten ondersteunen bij het leraarschap. Op basis van de reflectie bepalen student en werkplekbegeleider wat de student nog eens moet oefenen of wat zijn volgende leerdoel is.

De leerwerktaak voorbereiden en uitvoeren

De student formuleert, samen met de werkplekbegeleider, een leerdoel en zoekt hierbij een passende leerwerktaak. De leerwerktakenbank bevat ongeveer vijftig leerwerkkaarten, waarvan twaalf onderwijskundige taken. De andere taken hebben betrekking op verschillende (clusters van) vakken.

De leerwerktaak volgt de fasen van de leerroutekaart (bijlage 1). Voor de voorbereiding reikt de leerwerktaak passende theorie en handvatten aan, die de student in de les gaat toepassen (uitvoering).

Bij elke leerwerktaak worden observatieformulieren ontwikkeld, die zijn gericht op het betreffende leerdoel/docentgedrag. De werkplekbegeleider noteert zijn bevindingen op het formulier terwijl hij de les van de student observeert. In bijlage 2 is een voorbeeld opgenomen van de leerwerktaak 'Directe instructie' en het bijbehorende observatieformulier. Bijlage 3 bevat de leerwerktaak 'Het leerling-practicum' met een evaluatieve rubric, die tijdens een begeleidingsgesprek kan worden ingevuld.

"In het begin vroegen sommige werkplekbegeleiders enigszins bezorgd: moeten wij al die theorie kennen? Maar dat is niet nodig, omdat de observatieformulieren op de theorie zijn gebaseerd. Daar is dus duidelijk aangegeven waar de werkplekbegeleiders tijdens hun observaties op moeten letten en waarom. Zo krijgt ook de werkplekbegeleider handvatten om theorie en praktijk aan elkaar te koppelen."

Audrey de Booij, instituutsopleider HAN

Reflecteren

De leerwerktaak is een belangrijk onderdeel van de weekreflectie van de student. Op basis van de observatie van de werkplekbegeleider, reflecteren de student en de werkplekbegeleider op de les. Ze doen dit aan de hand van de zogenoemde 'koppelkaart', een instrument dat hen ondersteunt om theorie en praktijk met elkaar te verbinden. In bijlage 4 is de koppelkaart opgenomen. Alle bijlagen vindt u op www.steunpuntopleidingsscholen.nl/werken-met-leerwerktaken.

Op basis van de reflectie stellen de student en zijn werkplekbegeleider samen vast welke onderdelen van de leerwerktaak de student beheerst en welke aspecten hij moet verbeteren. De student voert de leerwerktaak of een onderdeel ervan nog eens uit of doet een aanvullende leerwerktaak, die hij (samen met de werkplekbegeleider) zelf bedenkt of uit de leerwerktakenbank haalt. De student werkt net zo lang aan een leerwerktaak, totdat hij deze goed beheerst.

De reflecties op de leerwerktaak hebben een formatief karakter; het is geen summatieve beoordeling, maar een gesprek waarin de student handreikingen krijgt om verder te leren. Hij krijgt handreikingen om de theorie nog beter in praktijk te brengen en om theorie te gebruiken om de praktijk te duiden en te analyseren.

3. Succesfactoren

Vier jaar geleden is de opleidingsschool begonnen met de leerwerktaken. Inmiddels is duidelijk wat deze aanpak effectief maakt.

Kwaliteitseisen stellen

Om het doel te bereiken – theorie en praktijk integreren – moet een leerwerktaak aan bepaalde eisen voldoen. Een goede leerwerktaak heeft de volgende kenmerken:

- Het gedrag van de student staat centraal.
- De leerwerktaak reikt theorie aan die handvatten geeft voor het gedrag.
- De leerwerktaak leidt niet tot een verslag of eindproduct. De les is het product.
- De leerwerktaak (en onderdelen) is herhaalbaar. Het gaat om leren en oefenen.
- De observaties van de werkplekbegeleider en de reflectie hebben een formatief karakter en geven aan waaraan de student nog moet werken.

“Als een student het leerdoel heeft om ‘strenger te zijn’, dan reikt de leerwerktaak vanuit de theorie handvatten aan wat je kunt doen om de orde in de klas te handhaven. Als de student dat gedrag vervolgens gaat oefenen, dan wordt het iets van hemzelf en beklijft het beter.”

Audrey de Booij, instituutopleider HAN

Professionalisering werkplekbegeleiders

Niet alleen de studenten, ook de werkplekbegeleiders moeten zich deze werkwijze eigen maken. De aanpak vereist een andere manier van begeleiden dan zij gewend zijn. Daarom oefenen de schoolopleiders en instituutopleiders de werkwijze met werkplekbegeleiders en studenten.

Daarnaast is er een scholingsprogramma ontwikkeld voor werkplekbegeleiders. Dit programma bestaat uit workshops, zoals ‘De koppeling van theorie en praktijk’, ‘Werkplekleren met leerwerktaken’ en ‘De weekreflectie’. Het katern ‘Professionalisering van de werkplekbegeleider’ gaat nader in op dit scholingsprogramma.

Co-productie

Opleidingsscholen en opleidingsinstituten hebben de aanpak en de leerwerktaken in samenwerking ontwikkeld. Er is hierdoor in de scholen een sterk draagvlak voor de werkwijze.

“De schoolopleider en de instituutopleider fungeren bij ons echt als een team. Dit is niet bedacht door de opleidingen, maar het is samen met de scholen ontwikkeld. Dat maakt ook dat het goed in de scholen landt.”

Audrey de Booij, instituutopleider HAN

4. Drie gouden tips

- Geef studenten geen opdrachten die ze kunnen afvinken, maar ondersteun hun natuurlijke leerproces, zodat ze steeds verder leren.
- Breng de werkwijze als schoolopleider en instituutopleider regelmatig onder de aandacht van werkplekbegeleiders en studenten. Introduceer de werkwijze zorgvuldig en evalueer regelmatig.
- De werkplekbegeleider en de student vormen de spil van het werkpleklernen. Zij zijn samen verantwoordelijk voor het leren van de student. De school- en instituutopleider stimuleren en faciliteren dit duo om goed te functioneren. Neem het niet over.

Wat de studenten vinden....

- “Het heeft mij erg geholpen om een koppeling van de theorie naar de praktijk te maken. Door mij in te lezen in de theorie, kon ik kijken hoe ik mij in de praktijk kon verbeteren.”
- “De cyclus die de leerroudekaart beschrijft, herken je terug in alles wat ik gedaan heb. Het is een soort automatisme geworden, helemaal geïntegreerd in mijn reflecties en ontwikkeling.”

Voor al uw vragen en meer informatie

Steunpunt Opleidingsscholen ondersteunt (academische) opleidingsscholen – als samenwerkingsverband van schoolbesturen, scholen en lerarenopleidingen – bij het versterken van onderlinge samenwerking en kennisuitwisseling. Een steunpunt van, voor en door opleidingsscholen dat bijdraagt aan de professionalisering van leraren, de ontwikkeling van scholen en het versterken van schoolbesturen in het primair en voortgezet onderwijs.

Voor vragen en meer informatie over Steunpunt Opleidingsscholen kunt u terecht bij:

PO-Raad

Projectleiders: Gea Spaans

steunpuntopleidingsscholen@poraad.nl • 030 – 31 00 933

VO-raad

Projectleider: Nienke Wirtz

steunpuntopleidingsscholen@vo-raad.nl • 030 – 232 48 00

Steunpunt
Opleidingsscholen

VO^{RAAD}

PO^{RAAD}

Auteur: Tekstbureau Elise Schouten
Vormgeving: Bas van der Horst, BUREAUBAS
Fotografie: Ewouter.com
Druk: Drukproef, Krimpen a/d IJssel

De katernen Praktijk In-Zicht bevatten een illustratie van de praktijk van een opleidingsschool. Dit kan een voorbeeld, een aanpak of uitwerking zijn.

januari 2017